

DIN ISTORIA PĂDURILOR BIHORENE PÎNĂ LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XIX-LEA

ANA ILEA

Izvoarele istorice, scrise și nescrise, ne demonstrează că de-a lungul secolelor pădurea de pe cuprinsul spațiului carpato-danubio-pontic a jucat un rol deosebit în viața oamenilor de pe aceste meleaguri. Atît în vremuri mai îndepărtate cît și mai apropiate pădurea a oferit populației o mare parte din produsele necesare traiului (animale, fructe, plante), articole pentru îmbrăcăminte (blănuri, piei), precum și lemnul de construcție și pentru foc. Multă vreme lemnul a fost principalul material de construcție mai ales în mediul rural din anumite zone începînd de la case, anexe gospodărești și terminînd cu obiectele de uz casnic și uneltele agricole.

În altă ordine de idei pădurea a oferit oamenilor loc de adăpost și de refugiu în momentele de grele încercări, cînd erau nevoiți să se ascundă de grozăviile războaielor. Nenumărate sînt ocaziile de-a lungul istoriei cînd oamenii în vremuri tulburi s-au retras în pădurile din munți, de pe dealuri sau chiar de la șes unde au găsit atît hrană cît și adăpost, iar apoi la restabilirea liniștii s-au întors la vetrele lor. În epoca migrațiilor populația romanizată din Dacia și din provinciile extracarpatiche și-a continuat neînterupt existența în orașe și sate și mai ales la adăpostul imenselor păduri, care nu se potriveau cu felul de viață al nomazilor.¹ Pădurea a jucat deci un rol de căpetenie în continuitatea strămoșilor noștri pe aceste meleaguri.

În evul mediu pădurile continuă să ocupe o întindere considerabilă pe suprafața țării și să-și păstreze rolul multifuncțional de sursă de materie primă lemnoasă, de hrană, de element principal al mediului geografic și de protecție fizică și socială. La început, la fel ca și pămîntul arabil și fînațul, pădurile erau în folosința comună a obștei. Oamenii întemeiază sate și în poienile din pădure sau la poalele pădurii, asigurîndu-și terenuri arabile prin defrișare. Pădurile la fel ca și

¹ Ion Popescu Puțuri, Augustin Deac, *Unirea Transilvaniei cu România (1 decembrie 1918)*, Ediția II, București, 1972, p. 14.

alte realități, obștești nu fac obiectul unor acte cu caracter juridic atîta vreme cît obștile sătești în general își mai păstrează libertatea și deci nu sînt pomenite în documente. Pomenirea obștilor în asemenea înscrisuri, înseamnă începutul sfîrșitului lor, dar permite cunoașterea unor realități obștești.²

Pe măsura întăririi feudalismului multe păduri precum și moșii întregi devin proprietate feudală. Astfel, ele vor apare în mod frecvent în acte de danie și de hotărnicie. Aproape că nu există astfel de documente în care alături de alte apartenențe ale moșiilor să nu se amintească și pădurea.³

În comitatul Bihor pădurile de stejar, fag, brad, tei, carpen, paltin, frasin etc. acopereau circa o treime din suprafața sa.⁴ Pădurile erau răspîndite de la cîmpie pînă la munte, dar cea mai mare suprafață a lor era concentrată în partea de sud-est a comitatului înspre și în Munții Apuseni.

Ca o primă mențiune documentară despre pădurile Bihorului este *Cronica lui Anonymus* în care autorul încercînd să contureze hotarele voievodatului lui Menumorut spune că se întindea înspre apus pînă la Tisa iar spre răsărit pînă la „pădurea Igfon”, adică pînă pe la Piatra Craiului.⁵ Alte informații despre pădurile din Bihor le întîlnim în actul de danie al regelui Ladislau de la sfîrșitul secolului al XI-lea pentru mănăstirea din Siniob.⁶ Documentul amintește alături de alte categorii de supuși și pădurarii, ceea ce înseamnă că moșia donată avea păduri. Deosebit de semnificativ este în cazul nostru un document din 1256 referitor la o moșie din Bihor în care este menționată cîmpia numită *Insula cu corni* precum și stejari crestați cu securea.⁷

Informațiile despre păduri vor fi tot mai frecvente în secolele următoare pe măsura întăririi puterii politice și economice a nobilimii laice și ecleziastice în aceste părți. În urma numeroaselor acte de danie, prin vînzare-cumpărare, dar în același timp și prin uzurpare în dauna obștilor sătești, se constituie marile domenii feudale care includ o mare parte din păduri. Începe astfel îndelungatul proces de separație a pădurilor, adică păduri domeniiale și păduri sătești sau comunale. Se va mai menține o anumită perioadă și dreptul de proprietate a voievozilor și cnezilor români din comitat asupra pădurilor care

² Șt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. I, Cluj, 1972, p. 327.

³ Idem, *Ibidem*, vol. II, Cluj-Napoca, 1979, p. 16.

⁴ *Ibidem*, p. 15.

⁵ *Ibidem*, vol. I, p. 30.

⁶ *Ibidem*, p. 352.

⁷ C. C. Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri pînă astăzi*, București, 1975, p. 50.

faceau parte din moșiile lor. În conscrierea comitatului din 1552 sînt atestați numeroși cnezi și voievozi cu proprietăți.⁸

Devenite de drept privat pădurile domeniiale puteau fi folosite de locuitorii satelor, în ale căror hotare se aflau, numai în schimbul unor taxe sau prestații în muncă. Pădurile satești rămîn în proprietatea comună a locuitorilor atîta vreme cît se vor putea apăra în fața tendințelor de acaparare a mării feudalități. După înscrisurile vremii de multe ori e greu să faci o deosebire în ce privește apartenența pădurilor. Chiar dacă nu se fac precizările necesare știm că pădurile satești rareori fac obiectul documentelor. Pot fi amintite în actele de hotărnicie ca limite de hotar ale unor moșii, în cazul unor tranzacții între locuitori sau în cazul unor procese. În sec. XVI—XVII sfera pădurilor satești se va îngusta tot mai mult. Este perioada cînd marea nobilime și fiscul își constituie alodiile, înglobînd cele mai bune terenuri arabile, finațe și păduri și încep o exploatare tot mai eficientă a tuturor surselor de venit.

Se remarcă în această perioadă valoarea foarte mare a pădurii în raport cu celelalte bunuri imobile. Mărturie în acest sens sînt articolele de legi din tripartitul lui Werbőczy din anul 1517.⁹ Aici suprafața pădurilor la fel ca și a altor terenuri este dată în pluguri regale, (1 plug=150 iugăre). Astfel 1 plug de pădure bună de orice lucru sau meșteșug este evaluată la 50 de mărci, un plug de pămînt arabil la 3 mărci, la fel ca și un plug de pădure care nu aduce nici un venit, o moară la 6—10 mărci, 1 bou la o marcă etc. Ne putem explica deci interesul stăpînilor de pămînt de a-și rezerva exploatarea și beneficiul pădurii.

Cele mai multe consemnări despre păduri apar legate de veniturile pe care acestea le aduceau stăpînilor. În primul rînd furnizau tot lemnul pentru foc și pentru diferitele construcții în cadrul domeniilor. Urmează apoi venitul din ghindărit și vînat și în cele din urmă din vînzarea lemnului.

Dijma din porci pe care o dădeau sătenii după porcii pe care-i țineau la ghindă în pădurile stăpînului este menționată în documente încă în secolul XIV. În urma ciumei din 1348, dădea dijma din porci numai Suplacul de Tinca și ținutul său, dijmă care se împarte între episcopie și capîtlu întrucît și pădurile și pășunile erau comune între acești doi stăpîni¹⁰. Registrele de dijmă ale comitatului Bihor, din anii 1581—1582, înscriu pe toți locuitorii din satele bihorene care la acea

⁸ Filiala Arhivelor Statului Oradea (F.A.S.O.), *Fond Capîtlul episcopiei rom. cat. Oradea*, Acta Miscelanea, dosar 58; V. Maxim, *Contribuții la geografia istorică a comitatului Bihor în a doua jumătate a secolului al XVI-lea*, în *Crisia*, Oradea, 1975, p. 91—96.

⁹ D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*, vol. I, București, 1968, p. 176.

¹⁰ *Ibidem*, p. 34.

dată dădeau dijmă din porci beneficiind de pădurile și pășunile fiscale.¹¹

Importante izvoare privind exploatarea și utilizarea pădurilor sînt urbariile domeniilor Oradea și Beiuș din anul 1600.¹² În domeniul Oradea sînt amintite pădurile din Tămășeu, Ghighișeni, Suplacul de Tinca, Lakatia (în hotarul satului Petid), Belfir și Ucuriș.¹³ Pădurile sînt de stejar, producătoare de ghindă și aici se țin porcii supușilor precum și a altor locuitori din afara domeniului. Pentru folosința pădurii din Lakatia locuitorii dădeau la Crăciun un cerb și 3 iepuri. Pădurea din Ucuriș era oprită de la tăiat sub gloaba de 1 fl. Pe domeniul Beiuș înțîlnim o obligație specială a supușilor, de a alimenta cu trunchi moara de scînduri de la Gurani. Satele Burda, Cresuia, Cărbunari, Budureasa, Gurani și Pietroasa făceau șindrilă, scînduri și alte lucruri sau unelte de lemn necesare cetății din Oradea. Locuitorii acestor sate transportau șindrila și scîndurile la Beiuș, iar de aici lemne la Oradea ca și alte sate. Locuitorii din Măgura și Chișcău confecționau lănci sau sulite ungurești și erau scutiți de cărăușitul lemnului la Oradea. În același timp, locuitorii districtului Beiuș transportau lemne și la topitoriile de aramă de la Băița și Poiana pentru care li se plătea 20—24 dinari de fiecare stînjene.¹⁴

Din datele oferite de urbariul domeniului Beiuș desprindem deci și unele concluzii privind modul de exploatare a pădurilor bogate din zonă, întreținerea lemnului pentru necesitățile timpului cum era întreținerea cetății din Oradea și arderea cărbunilor pentru topitoriile de aramă amintite și pentru fierăria de la Vașcău.

Deosebit de importante sînt apoi consemnările legate de preocupările unor locuitori din district pentru meșteșugul lemnului. Pe lîngă cei care confecționau șindrilă sau alte instrumente și unelte din lemn după cum am arătat, în satul Gurani sînt menționați șase firezari la moara de scînduri, români din partea locului, din care patru cu numele de Firez.¹⁵

În ce privește dreptul de vînat situația era diferită. În unele locuri este interzis vînatul, în altele însă este liber, dar supușii dau în schimb daturi concretizate în animale sau blănuri și piei. Dreptul de vînat ca și un drept privat este întărit și de decretul regelui Ladislau II din 1504, prin care se interzicea vînătoarea pentru iobagi sub pedeapsa de 3 fl.¹⁶ Decretul se aplică însă în mod diferit, de la o moșie la alta.

¹¹ F.A.S.O., *Fond Episcopia rom. cat. Oradea*, Acte economice, dosar 2614; D. Prodan, *op. cit.*, vol. II, p. 809—810; V. Maxim, *op. cit.*, p. 97—101.

¹² D. Prodan, *op. cit.*, vol. II, p. 780—859.

¹³ *Ibidem*, p. 815—816.

¹⁴ D. Prodan, *Domeniul Beiușului la 1600*, în *Anuarul Inst. de ist. din Cluj*, V, 1962, p. 45—46.

¹⁵ *Ibidem*, p. 67—68.

¹⁶ D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*, vol. I, București, 1968, p. 101.

Țăranii beneficiau de lemne de foc și de construcții din pădurile domeniiale aflate în hotarul satelor în condițiile în care conveneau cu stăpînul, de obicei în schimbul unor prestații în muncă. Pînă în perioada de destrămare a relațiilor feudale opreliștile pentru țărănime în procurarea de lemne nu erau atît de numeroase intrucît, date fiind întinderea pădurilor raportat la numărul locuitorilor, existența încă a unor păduri sătești și aprecierea lemnului în primul rînd sub raportul valorii de întrebuințare și apoi ca marfă, proprietarii pădurilor nu vor urmări o exploatare sistematică a pădurilor care să nu ducă la îngustarea fondului forestier ci, dimpotrivă, vor încuraja defrișările în favoarea terenurilor agricole. Această practică era obișnuită și în pădurile comunale sau în cele fără nici un stăpîn. Defrișarea se făcea prin tăiere sau prin ardere, în acest din urmă caz folosind și cenușa ca îngrășămint.

Așezarea locuitorilor în zone defrișate sau extinderea hotarelor satelor aici sînt bine reflectate și în toponimia românească în legătură cu pădurea. Amintim, în acest sens, denumiri de localități ca: Brădet, Cărpînet, Copăcel, Cornișel, Dumbrăvița de Codru, Poiana, Lupozia, Nucet și altele. La fel de semnificative sînt și denumirile unor terenuri din hotarele satelor, a unor văi, ape, drumuri așa cum sînt menționate în schițele și planurile localităților.¹⁷

În aceeași măsură pădurea a avut o puternică influență și asupra onomasticii, atît prin numele generice ale pădurii, prin esențele lemnoase cît și prin animalele și fructele pădurii și diversele meserii care prelucrează lemnul.¹⁸ Astfel nume destul de frecvente în unele sate bihorene, amintite în cele mai vechi conscrieri și care s-au păstrat pînă astăzi sînt: Codreanu, Copăceanu, Luncan, Ūrs, Lup, Păduran, Rotaru, Cărbunar, Lingurar și multe altele.

În vremurile de neliniște, datorită războaielor, deselor atacuri ale armatelor turcești locuitorii erau tentați a se așeza în locuri mai ferite, mai la adăpost de orice vitregii, chiar dacă erau mai aspre aici condițiile de muncă și de viață. Astfel în secolele XVI—XVII, poate mai mult ca oricînd, pădurile din Bihor s-au dovedit o bună gazdă pentru locuitorii amenințați de războaiele austro-turce, de dese incursiuni de jaf ale armatelor incartiruite. Urbariul domeniului Oradea din anul 1600 consemnează nenumărate sate arse sau pustiite de către turci.¹⁹ Desigur populația care a reușit să scape s-a refugiat la pădure unde a găsit condițiile necesare pentru a-și continua existența. La începutul sec. al XVIII-lea conscriptorii care întocmesc conscrierile populației menționează că nu toți locuitorii, refugiați și ascunși în păduri, s-au întors la vetrele lor, ca una din cauzele că în unele sate numărul familiilor era foarte scăzut.

¹⁷ F.A.S.O., *Colecția de planuri și schițe*.

¹⁸ C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 302—304.

¹⁹ D. Prodan, *op. cit.*, vol. II, p. 784.

În cele relatate aici am conturat doar contextul istoric în care poate fi înțelinită pădurea pînă la începutul sec. al XVIII-lea, perioadă în care sînt mai puține documentele al căror obiect major să fie pădurea. Documentele o amintesc mai mult în complexitatea factorilor care concură la elucidarea problematicei abordate.

Începînd cu secolul al XVIII-lea, odată cu instaurarea regimului austriac în Transilvania, inaugurează perioada unei politici economice sistematice care să asigure menținerea și întărirea regimului și care să satisfacă nevoile mereu crescînde ale statului. În întreaga Transilvania, după înfringerea răscoalei lui Fr. Rakóczi II, urmează o perioadă de relativă liniște, de refacere economică. Are loc reorganizarea marilor proprietăți feudale, refacerea satelor, tirgurilor și orașelor. Se formează acum un puternic aparat birocratic și se instituie un sistem de măsuri care vizează toate domeniile de activitate.

Ca rezultat al activității scripturistice sporite se creează un mare volum de documente emaneate de la forurile superioare, cele locale, persoane particulare, acte cu caracter juridic care vin să reglementeze anumite stări de lucruri precum și acte cu caracter economic care reflectă nivelul de dezvoltare în diferite sectoare economice, măsurile luate, raporturile sociale, nivelul de trai al diferitelor categorii sociale și multe alte aspecte ale vieții economice-sociale a vremii.

Pădurea o găsim reflectată acum în întreaga ei plenitudine. Informațiile sînt numeroase în ce privește aria de răspîndire, esențele lemnoase, modul de exploatare și utilizare a lemnului, relațiile de proprietate, meșteșugul lemnului și în sfîrșit orice alte foloase și beneficii aduse de pădure oamenilor.

Pornind de la diversitatea problemelor și de la volumul mare al documentelor referitoare la istoria pădurilor din Bihor, lucrarea de față își propune doar să semnaleze pentru cercetarea istorică și etnografică aspectele multiple legate de rolul multifuncțional al pădurii pînă la mijlocul secolului al XIX-lea. Fiecare din aspectele care se desprind din documente poate constitui o temă de sine stătătoare în cercetările viitoare.

Cele mai bogate informații despre păduri ni le oferă arhivele domeniilor nobiliare și ecleziaștice. La nivelul marilor domenii, bine organizate, s-au creat o serie de documente specifice ca: urbarii, conșcrieri de bunuri, inventare, instrucțiuni, rapoarte ale oficialilor, socoteli ale oficiilor economice etc., mărturii de prim ordin pentru cunoașterea nivelului de dezvoltare al forțelor de producție, a relațiilor sociale, a tuturor realităților existente pe o anumită treaptă de dezvoltare a societății.

Încă de la începutul secolului al XVIII-lea situația de drept a pădurilor se conturează mult mai clar decît în perioada anterioară. Putem vorbi acum, în primul rînd, de păduri domeniiale. Pădurile Bihorului au fost masiv concentrate în cîteva mari domenii feudale. Astfel zona

sud-estică cu: Munții Bihorului, depresiunile Vașcăului, Beiușului și Beliului, precum și o parte din zona de dealuri și cîmpie din jurul Orăzii și a comunei Tinca făceau parte din domeniul Episcopiei romano-catolice de Oradea.²⁰ Trebuie să remarcăm că cea mai mare parte din bazinul forestier a aparținut acestui domeniu și că aici erau zonele cu cele mai întinse păduri din comitat. La est de Oradea, pînă la limita de răsărit a comitatului, pădurile erau încorporate în domeniul capitolului catolic din Oradea, în domeniul fiscal și în cîteva domenii nobiliare. Păduri mai aveau și alți stăpîni de pămînt din comitat dar în proporție mult mai redusă.

Lipsește aproape cu desăvîrșire informațiile în legătură cu existența pădurilor satești în proprietate comună. Pădurile amintite în hotarele satelor sînt considerate tot de drept privat, ale stăpînului moșiei. Țăranii trebuie să răscumpere dreptul de folosință a lor. În stadiul actual al cercetărilor nu ne putem pronunța în ce măsură pădurile comunale s-au mai păstrat. Cert este că aria lor de răspîndire s-a restrîns foarte mult față de secolele anterioare. În mod treptat, atît în baza legilor feudale cît și prin abuz, nobilimea a acaparat deci pădurile comunale la fel ca și pe celelalte folosințe de acest gen, fînațele și pășunile.

Pe lîngă pădurile stăpînite de nobilime în mod individual, mai apar și cele ale compozitoratelor nobilimii. Adică mai mulți nobili stăpîneau în comun pădurea. Amintim în acest sens pădurile din vecinătatea satelor Măgești, Josani, Gălășeni, Vadu Crișului, Dobricionești și Cacuciul Nou, stăpînite în comun de capitolul catolic din Oradea și nobilii Haller, Barany, Buday și Kallay, care împărțeau între ei beneficiul acestor păduri.²¹

Proprietarii de păduri puteau fi apoi și țărani liberi, în cazul cînd aceștia existau.

Documentele înscriu pădurea în hotarele satelor unde se afla sau în corpuri de păduri distincte în zonele cu păduri mai întinse. În conșcrierile generale ale domeniilor, pădurile sînt apreciate atît sub raport cantitativ cît și calitativ. Referitor la întinderea pădurilor, în sec. al XVIII-lea cea mai frecventă unitate de măsură este ora, adică timpul în care pădurea putea fi înconjurată de un om care mergea pe jos. Se consemnează astfel păduri în circuit de o oră, mai mari pînă la 6 ore sau mai mici pînă la 1/2 oră. În cazuri mai rare se folosește ca unitate și ziua, desigur în cazul pădurilor mai mari. Spre exemplu pădurea Beliului la anul 1778 se putea înconjura într-o zi mare.²² Se folo-

²⁰ I. Șuta, *Organizarea domeniului episcopiei catolice din Oradea în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea*, în *Lucrări Științifice*, Oradea, 1972, p. 76.

²¹ F.A.S.O., *Fond Capitulul episcopiei rom. cat. Oradea*, Acta antiqua, Fasc. LXV, nr. 1, p. 84. Conșcrierea domeniului capitular din anul 1722 cuprinde 44 de localități. Consemnează capii de familie cu bunurile imobile și mobile și observații în legătură cu localitatea și obligațiile urbariale.

²² F.A.S.O., *Fond Episcopia rom. cat. Oradea*, registre nr. 371, p. 1134.

seşte uneori ca unitate de măsură şi pasul. Astfel pădurea Nojoridului, în acelaşi an, avea lungimea şi lăţimea de câte 600 paşi mari.²³ Dimensiunile pădurilor mai sînt arătate uneori şi în stînjeni. Această unitate se utilizează mai frecvent pentru desemnarea cantităţilor de lemne care se pot exploata anual de pe întinsul pădurilor.

Conscrierile din anul 1778²⁴ ale celor patru domenii: Oradea, Beiuş, Vaşcău şi Beliu ne oferă cele mai preţioase informaţii în legătură cu întinderea pădurilor fiecărei localităţi, starea lor şi esenţele lemnoase. În zona de dealuri şi cîmpie din jurul Orăzii păduri mai întinse în anul 1778 erau în satele: Săldăbagiu de Munte, pădure de stejar şi fag în circuit de 6 ore; Cetariu, pădure de stejar în circuit de 4 ore; Tăutelec, pădure de stejar şi frasin, în circuit de 6 ore; Mierlău, pădure de stejar, fag, frasin, ulm etc. în circuit de o oră şi jumătate. În zona Vaşcăului cele mai întinse păduri de fag şi stejar erau în satele Vărzarii de Jos, Lehecenii, Poiana, Criştiş, Ghighişeni, Băiţa etc. În districtul Beiuşului cele mai mari păduri de fag, stejar şi pin denumite „Pădurea principelui şi Dealul-Mare” erau situate în vecinătatea satelor Tărcăiţa, Tărcăia, Finiş şi Ioaniş.

În ce priveşte esenţele lemnoase trebuie să subliniem că amintitele conscrieri precum şi alte documente consemnează în principal esenţele de *quercineae* sau *glandifere* care erau producătoare de ghindă şi jir. Desigur că în pădurile de stejar şi fag, frecvent conscrise, existau şi celelalte esenţe specifice zonei respective cum ar fi: ulmul, teiul, aninul, arţarul, plopul, carpenul, salcîmul, salcia şi altele care pe alocuri sînt amintite.

Apreciind starea pădurilor documentele ne informează dacă erau rare sau dese, tinere sau bătrîne şi mai ales în ce măsură se puteau exploata fără a se ajunge la distrugerea lor. Se stabileşte astfel în mod concret cantitatea de lemne în stînjeni, care se putea tăia anual din fiecare pădure. În multe cazuri se menţionează că se pot scoate numai lemnele de foc şi construcţii pentru supuşi şi lemnele de foc pentru necesităţile curţilor domeniiale.

Se constată apoi că datorită exploatarii neraţionale unele păduri au ajuns într-o stare dezolantă şi de aceea stăpînii le-au oprit de la orice folosire, pentru regenerare. Aşa este cazul pădurilor din Văşad şi Sălacea, după cum rezultă din conscrierea din anul 1722. Exploatarea intensă a unor păduri pentru deservirea manufacturilor, a arderii cărbunelui, a varului, a fabricării potasei, a dus, de asemenea, la degradarea lor. Astfel de menţiuni se fac în conscrierea din anul 1778 în

²³ *Ibidem*, nr. 370, p. 290.

²⁴ *Ibidem*, nr. 370, 371, 372; *Fond Domeniul episcopesc român-unit Beiuş*, registru nr. 2. Conscrierea domeniului Oradea din anul 1778 înregistrează 70 de localităţi şi predii, cea a domeniului Beiuş 70 de localităţi şi un prediu, a Vaşcăului 29 de localităţi şi cea a Beliuului 27 localităţi şi 16 predii. În fiecare localitate sînt prezentate edificiile domeniiale, terenurile, pădurile şi obligaţiile urbariale ale locuitorilor.

cazul pădurilor din Leheceni, Seghiștea, Cîmpanii de Sus și Băița, exploatate pentru topitoria de aramă de la Băița și fierăria de la Vașcău, precum și în cazul celor din Nermiș și Hășmaș exploatate pentru huta de sticlă din Beliu, iar cea din Botfei pentru fabricarea potasei.

După cum rezultă din informațiile oferite de conscrierile din anul 1778 precum și de alte documente, în urma exploatărilor destul de intense de pînă acum pădurile nu erau într-o stare îmbucurătoare fapt ce impunea luarea unor măsuri de organizare și exploatare cit mai rațională.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea informațiile despre întinderea pădurilor, starea lor, esențele lemnoase, modalități de exploatare etc., sînt mai bogate și mai concludente. În primele decenii ale secolului se efectuează măsurarea și parcelarea pădurilor, operațiuni concretizate în schițele, planurile și descrierile de păduri întocmite cu această ocazie de către ingineri topografi și silvici. Astfel de documente se păstrează pentru majoritatea pădurilor existente în hotarul satelor. Spre exemplificare vom reda aici descrierea pădurii din Băița, întocmită în anul 1818.²⁵ Mai întîi este prezentată aria de răspîndire a pădurii pe munții mari și mijlocii ai Bihorului cu văi adînci și pante abrupte. Terenul este în general calcaros și stîncos. Ca esențe lemnoase predomină fagul, mesteacănul, bradul și molidul. La mari înălțimi, din cauza climatului arborii au trunchiurile mai puțin dezvoltate. Din cauza văilor abrupte scoaterea lemnului de aici este foarte dificilă, în unele locuri chiar imposibilă. Se practică totuși arderea cărbunilor, care se scot din pădure pe spatele cailor. Urmează apoi descrierea celor 40 de parcele de pădure. În cadrul fiecărei parcele se specifică suprafața în iugăre, esențele lemnoase, vîrsta aproximativă a pădurii, modul în care a fost exploatată înainte și starea ei actuală. În unele cazuri se indică motivele pentru care parcelele au fost exploatate nerațional sau alte fenomene care au dus la distrugerea pădurii precum și măsurile ce se impun pentru refacerea ei. Totalizînd cele 40 de parcele deducem că pădurea Băiței avea o suprafață de circa 5 300 iugăre, din care aproape 3 000 iugăre era pădure de fag, 1 000 iugăre de molid și brad, iar restul pădure de fag și mesteacăn. În ceea ce privește vîrsta arborilor mențiunile sînt diferite. Erau și parcele cu arbori de vîrstă incalculabilă, dar majoritatea erau între 15—45 ani. Referitor la starea pădurii în majoritatea parcelelor se constată o exploatare intensă pentru nevoile oficiului montanistic. În unele locuri, datorită solului, arborii au fost dislocați cu ușurință pe timp de furtună. În altele pădurea a suferit de pe urma unor incendii.

Pornind de la aceste informații centralizate în legătură cu pădurea de la Băița ne putem da seama că un studiu aprofundat al descrierilor

²⁵ F.A.S.O., *Fond Episcopia rom. cat. Oradea*, Acte economice, dosar 3551.

de pădure, al schițelor și planurilor ne-ar oferi o imagine reală a pădurilor bihorene în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Printre alte aspecte, documentele vremii pun în lumină și modul în care pădurile domeniiale erau folosite de către locuitorii satelor. Țăranilor supuși (iobagi și jeleri) li se acorda lemne pentru foc și construcții din pădurile domeniiale aflate în hotarul satelor sau în vecinătate, dar această „bună voință” a stăpînului trebuia răsplătită. Țăranul are deci dreptul de folosință asupra pădurii la fel ca și asupra pășunii, a finațului și a pămîntului arabil, drept din care decurg o serie de obligații. Monopolul asupra pădurii are o evoluție ascendentă la fel ca și celelalte drepturi feudale private, exercitîndu-se în mod treptat din ce în ce mai mult în detrimentul supușilor și în favoarea stăpînului.

În primele decenii ale secolului al XVIII-lea, perioadă de refacere economică a comitatului, de reorganizare a proprietăților, nobilimea interesată în a-și atrage forța de muncă necesară pe domenii manifestă o oarecare indulgență în exercitarea drepturilor sale private. Locuitorii satelor beneficiau de lemne de foc și de construcții din pădurile domeniiale, în condiții diferite de la o moșie la alta după cum o impuneau cerințele și interesele stăpînului. Întîlnim astfel legat de folosința pădurii obligația de transportare a lemnului sau răscumpărarea în bani a dreptului la lemne de foc și construcție. Spre exemplu, în conscrierea domeniului capitular din anul 1722²⁶ un număr de 5 sate răscumpără dreptul la lemne cu sumele de 4 pînă la 60 fl. pe an. Alte localități au obligația ca la una din cele trei mari sărbători să transporte lemne la Oradea. Adică fiecare supus care are animale de tracțiune să transporte un car de lemne. În cazul multor localități nu se face nici o mențiune în acest sens. Documentul consemnează apoi chiar mutarea unor sate în pădure. Astfel, locuitorii satelor Sititelec și Șauaieu, ale căror vetre au fost distruse și pustiite în timpul războaielor, s-au așezat acum în pădure iar pe vechea vatră a satelor, unde se mai văd numai ruinele bisericilor, cultivă porumb. Cei din Sîntelec au defrișat pădurea pentru a-și croi terenuri arabile și finațe. Nici în aceste cazuri nu se vorbește de pretenții din partea stăpînului. Pe domeniul Beiușului, după cum rezultă din conscrierea din anul 1721²⁷, locuitorii satelor beneficiau de lemne, fără a se menționa însă vreo obligație pentru răscumpărarea acestui drept. E posibil ca stăpînul să fi avut în vedere acest lucru la stabilirea taxei de răscumpărare a obligațiilor în muncă (arenda) practică de acest domeniu, fără a menționa obligații concrete pentru dreptul la lemne. Figurează și aici obligația locuitorilor de a transporta

²⁶ Idem, *Fond Capitlul Episcopiei rom. cat. Oradea*, Acta antiqua, Fasc. LXV, nr. 1, p. 115—116.

²⁷ Idem, *Fond Episcopia rom. cat. Oradea*, registru nr. 368. Conscrierea domeniului Beiuș din anul 1721 înregistrează 127 localități și 12 predii consemnînd numele capilor de familie cu bunurile mobile și imobile, obligațiile urbariale, pădurile, terenurile domeniiale, întreprinderile domeniiale și alte surse de venit.

lemne la manufacturi sau în diferite locuri pe domeniu, fără a se stabili în mod concret cuantumul acesteia.

Spre mijlocul secolului al XVIII-lea, și mai ales în perioada următoare, obligațiile legate de folosința pădurii vor fi tot mai concrete în ansamblul tuturor obligațiilor țărănimii care duc la accentuarea exploataării și la adîncirea contradicțiilor de clasă. Prin repetatele intervenții ale curții imperiale pentru reglementarea raporturilor între stăpîni și supuși obligațiile feudale se uniformizează la nivelul întregului comitat. Reglementarea urbanială din anul 1772²⁸, printre altele, face precizări și în ce privește folosința pădurilor. Iată ce ne spune textul urbanialului. În satele unde există pădure iobagii au dreptul să ia crengile uscate și doborîte pentru lemne de foc, iar dacă acestea nu s-ar găsi pot să ia și din pădurea verde, cu excepția arborilor producători de ghindă și de fructe. Le este îngăduit de asemenea să ia lemne de construcție fără bani, dar numai arborii indicați de stăpîn. Dacă pădurea din hotarul satului nu este suficientă le este permis să ia și din alte păduri ale stăpînului în măsura posibilităților. Dacă în careva localitate există pădure comună a satului sau împărțită pe locuitori și localitatea dorește să o păstreze așa, în astfel de păduri iobagii au dreptul la lemne de foc și de construcții, la culegerea de ghindă pentru propria folosință fără nici o obligație față de nobil. În acest caz însă nobilul nu este obligat să le permită iobagilor să ia lemne și să țină porcii la ghindă în pădurea sa. Toate pădurile rămîn însă sub supravegherea nobilului. În continuare se precizează că deoarece iobagilor le este îngăduit să ia lemne de foc și de construcție din pădurea stăpînului fiecare iobag cu o sesie întreagă și care are animale de tracțiune este obligat să transporte anual un stînjîn de lemne acolo unde o cer necesitățile domeniului. Cei care nu au animale sînt obligați la tăiatul lemnelor în pădure, cîte doi un stînjîn.²⁹ Cu toate că obligațiile de tăiere și transportare a lemnelor au fost reglementate sub raport cantitativ, documentele ne oferă numeroase cazuri de abuzuri din partea stăpînilor de pămînt și a oficialilor lor. În plus, transporturile se făceau pe distanțe lungi, din locuri și pe drumuri greu accesibile și de aceea nu rare erau cazurile cînd se sfîrșeau cu pierderi pentru inventarul gospodăriei țărănești. În frecvențele plîngerii ale țărănimii între alte nemulțumiri figurează și cele legate de folosința pădurilor. Semnalăm aici plîngerile locuitorilor din Bălnaca, Delurenii și Bucea din 1776³⁰ împotriva transporturilor de lemne la Aleșd, ale celor din Balc³¹ care

²⁸ Idem, *Fond Prefectura jud. Bihor*, inv. 41, dosar 162, 166. Reglementarea urbanială din anul 1772 a fixat mărimea unei sesii întregi și în funcție de aceasta a stabilit obligațiile urbaniale. Textul reglementării stabilește concret drepturile și obligațiile supușilor față de stăpînii de pămînt.

²⁹ Textul urbanial, punct 2, paragraful 4—8, punct 3, paragraf 12.

³⁰ F.A.S.O., *Fond Prefectura jud. Bihor*, inv. 41, dosar 160, f. 129—130.

³¹ Idem, *Fond Prefectura jud. Bihor*, inv. 41, dosar 161, f. 325.

nu primesc lemne de construcție sau pentru confecționarea diferitelor instrumente din lemn cu toate că în hotarul satului există pădure suficientă și stăpînul îi obligă să recupereze toate pagubele survenite aici. Împotriva abuzurilor slujbașilor domeniali, care de multe ori pretind zile de muncă în afara prevederilor legale și care se comportă cu brutalitate față de țărănime, menționăm plingerile locuitorilor din Săldăbagiu Mic, Calea Mare și mai ales ale celor din părțile sud-estice ale comitatului.³²

Țăranii aveau dreptul la lemne de foc și de construcție atît cît le erau necesare fiecăruia pentru propria gospodărire. Acest necesar de lemne pentru țărani era apreciat cu multă exigență de către oficialii domeniali. Mai ales în cazul lemnului de construcție, care erau de calitate bună, se verifica la fața locului despre ce anume construcții este vorba și se stabilea în mod concret sortimentul și cantitatea necesară. Țăranilor le era interzis să ia surplus de lemne pentru a le da o altă întrebuințare sau a le vinde. Limitarea crescîndă a dreptului de folosință a pădurii a creat dese nemulțumiri pentru țărani determinîndu-i uneori chiar la sustragerea ilegală a lemnului atît de necesar gospodăriilor lor.

Pe lîngă lemnele de foc și de construcție țăranii mai beneficiau și de alte foloase ale pădurii desigur tot în limitele dreptului feudal. Este vorba de dreptul de ghindă, la vînătoare, pescuit, vînat, fructe de pădure, etc. Mai important între acestea era ghindăritul și pășunatul porcilor în pădurile stăpînului. Întrucît într-o perioadă ghindăritul era principala sursă de venit după păduri suprafața acestora se aprecia în funcție de numărul porcilor care puteau fi ținuți la ghindă. Spre exemplu în conscrierea din anul 1722 se menționează că pădurea Bicaciului era de o capacitate de 800 porci, cea din Șauaieu de 1 000 porci, cea din Ineu de Criș de 400 porci și altele.³³

După cum rezultă din documentele vremii obligația pentru ținerea porcilor la ghindă sau la pășune, cunoscută sub denumirea de dijmă din porci a ocupat un loc important între obligațiile țărănimii pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, cînd stăpînii feudali încep să se axeze mai mult pe valorificarea materialului lemnos. Conscrierile din anii 1721, 1722, 1733 și 1778 înscriu pentru fiecare localitate în parte sumele bănești care reveneau stăpînului feudal din ghindărit. Alte categorii de documente înscriu pe localități, numele locuitorilor, numărul porcilor și sumele plătite. Menționăm între altele o conscriere din anul 1758 privind ținerea porcilor la ghindă de către locuitorii din 23 de sate din zona Beiușului.³⁴ Erau în total 1 957 de porci pentru care se plătea

³² Idem, *Fond Episcopia rom. cat. Oradea*, Acte economice, dosar 2323.

³³ Idem, *Fond Capitlul episcopiei rom. cat. Oradea*, Acta antiqua, fasc. LXV, nr. 1, p. 61, 69, 94.

³⁴ Idem, *Fond Episcopia rom. cat. Oradea*, Acte economice, dosar 3072.

stăpînului 391 fl. Taxa era de 12 cr. de un porc mare și 6 cr. de un porc mic, probabil sub un an. Cei care aveau mai mulți porci uneori dădeau și în natură. Din datele conșcrierii amintite rezultă că majoritatea locuitorilor înregistrați aveau peste 10 porci, unii chiar 30—40, ceea ce înseamnă că aceste animale ocupau un loc important în gospodăria țărănească, atît pentru necesitățile traiului cît și pentru piață.

Pădurile adăposteau la fel ca și astăzi o serie de animale sălbatice printre care: ursul, cerbul, iepurele, vulpea, jderul, lupul etc. Unele dintre acestea — ca ursul și lupul care provocau pagube gospodăriilor țărănești și turmelor domeniiale — trebuiau stîrpite prin vînătoare. Altele aduceau foloase prin carnea și blana lor și de aceea se vîneau.

Vînatul în cele mai multe cazuri era interzis pentru țărani. Obligațiile țărănimii legate de vînat se răscumpărau în bani. Pe domeniul Beiușului la anul 1721 localitățile plăteau sume considerabile de bani pentru răscumpărarea pieilor de vulpe și jder.³⁵ Existau totuși sate care dădeau în natură iepuri și cerbi. Desigur aici vînatul trebuia să fie liber. Astfel, Cacuciul Nou la 1722 dădea 6 iepuri și 5 cerbi anual, iar pieile de vulpe le răscumpăra cu 16 fl. În același an Dumbrăvița Mică, Dumbrăvița de Codru, Ursadul și Cheșa dădeau fiecare cîte o vulpe și un urs sau 14 mariani.³⁶ În conșcrierile întocmite cu ocazia vizitațiilor decanale din 1769 pe domeniul capitular se consemnează de asemenea cazuri cînd locuitorii aveau dreptul să vîneze în pădurile din jur.³⁷ Textul reglementării urbariale din anul 1772 interzice cu desăvîrșire vînatul și pescuitul pentru iobagi. Menționează însă că în locurile unde există animale sălbatice periculoase iobagii sînt obligați, în afară de robotă, la 3 zile de vînătoare cu condiția să primească de la stăpîni pușcă, praf de pușcă, alice și gloanțe. Această obligație nu se poate schimba sau răscumpăra.³⁸ Probabil că aici este vorba de participarea țăranilor la vînătorile organizate de stăpînul de pămînt.

Tot aici amintim și rezervația de cerbi din Seleuș, care la anul 1778 se întindea pe o lungime de 207 stînjani și lățimea de 206 stînjani și era împrejmuită cu gard. Se compunea dintr-o pădure mică de anin, un sălaș pentru 80 de cerbi și un șopron pentru păstrarea finului.³⁹

Pescuitul era arendat unor locuitori sau încredințat pescarilor din zonă care erau obligați să dea stăpînului anual o anumită cantitate de pește. Spre exemplu la 1721 în Crișul Negru pescarii din Vașcău, Poiana, Briheni, Băița etc., pescuiau circa 1 200 păstrăvi pentru curtea episcopală.⁴⁰ La anul 1778 pescuitul pe Valea Păușei era arendat lo-

³⁵ *Ibidem*, nr. 368.

³⁶ *Idem*, *Fond Capitlul episcopiei rom. cat. Oradea*. Acta antiqua, fasc. LXV, nr. 1, p. 84, 100.

³⁷ *Ibidem*, fasc. VIII, nr. 9, 14.

³⁸ Textul urbariului, punct 3, paragraf 17, punct 6, paragraf 3.

³⁹ F.A.S.O., *Fond Episcopia rom. cat. Oradea*, Registre, nr. 370, p. 186.

⁴⁰ *Ibidem*, nr. 368.

cuitoarelor din Salonta, care aveau colibe în pădurea din Barmod și prediul Coleșer. Aceștia la rîndul lor dădeau stăpînului broaște țestoase și melci (*Testudines et lampreta*).⁴¹ Pescuitul pe apa Barcăului era arendat la 1769 unui pescar din Oradea, care dădea anual capitlului 3 măji și jumătate de pește proaspăt.⁴²

Pe lîngă cele arătate mai sus pădurea mai aducea beneficii și din fructele de pădure, pe care le recoltau țărani. Aceștia erau obligați să dea stăpînului o cotă parte de fructe sălbatice proaspete uscate sau conservate.

Pe baza informațiilor documentare vom încerca o scurtă prezentare a sistemului de administrare și pază a pădurilor domeniiale din Bihor în perioada tratată. Pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea administrarea pădurilor domeniiale era încredințată oficialilor economici, respectiv provizorilor și șpanilor cărora le erau subordonați pădurarii (*custodes silvarum*) și paznicii de pădure (*circulatores silvarum*). În documente mai apare și funcția de silvan, care de cele mai multe ori era deținută de șpan. Personalul silvic (pădurarii și paznicii) era recrutat dintre țărani de pe domenii și avea ca obligație paza pădurilor, prevenirea pagubelor în pădure iar în cazul că acestea se săvîrșeau, prinderea făptașilor. Numărul paznicilor crește considerabil în a doua jumătate a secolului cînd delictele silvice erau tot mai frecvente datorită limitării drepturilor locuitorilor de a dispune de lemne din pădurile domeniiale. Numai pe domeniul episcopiei la anul 1778 erau 75 paznici de pădure. Pentru serviciile lor paznicii primeau produse și erau scutiți de unele obligații urbariale. Pădurarii erau retribuiți atît în natură cît și în bani. La numirea lor pădurarii depuneau un jura_mînt prin care se angajau că atît prin deplasările lor cît și prin paznici să asigure supravegherea pădurilor, să le ferească de pagube, să-i prindă pe răufăcătorii care produc stricăciuni, să respecte instrucțiunile oficialilor și să se supună acestora.

Spanii și provizorii pe lîngă alte atribuții ale lor țineau și evidența exploatării și valorificării materialului lemnos, raportau prefectului despre starea pădurilor și făceau propuneri și calcule previzibile privind veniturile după păduri. În pădurile cuprinse în raza oficiilor lor aceștia stabileau cantitatea de lemne care se poate exploata anual, locul de unde anume, fără să se ajungă la degradarea pădurii. În funcție de esențele lemnoase, de calitatea arborilor tot ei stabileau și modalitățile de întrebuințare și valorificare a lemnului exploatat.

La începutul secolului al XIX-lea pe marile domenii feudale, care aveau zone întinse de păduri, se instituie funcția de inspector silvic

⁴¹ *Ibidem*, nr. 370, p. 366—371.

⁴² *Idem*, *Fond Capitlul episcopiei rom. cat. Oradea*, Acta antiqua, fasc. VIII, nr. 11.

(*inspector silvanalis, magister silvarum, waldmeister*). Această funcție era atribuită unor persoane cu pregătire de specialitate, de obicei nemți. Tot acum se înființează și oficiile silvice, care sub controlul și îndrumarea inspectorului se vor ocupa de paza, conservarea și exploatarea pădurilor. Aceste oficii, înzestrate cu personalul necesar (silvanul — șeful oficiului, pădurari și paznici) erau destul de numeroase, avînd deci zone de pădure nu prea întinse în raza lor de activitate. Pe domeniul episcopiei pînă la mijlocul secolului al XIX-lea au luat ființă 20 de oficii silvice⁴³. Activitatea desfășurată de aceste oficii este oglindită în situațiile anuale de venituri și cheltuieli, rapoartele silvanilor și alte categorii de documente care în cea mai mare parte se păstrează și astăzi.

Un aspect deosebit de important care se impune a fi relevat este legislația privind tăierea și cultura pădurilor. În secolele anterioare, cînd pădurile erau foarte întinse iar populația relativ scăzută, nu se punea problema reglementării folosirii pădurilor și nici a împăduririlor. Am observat însă în paginile anterioare că în secolul al XVIII-lea proprietarii își dau seama de starea în care se aflau pădurile și pe alocuri iau unele măsuri pentru regenerarea lor sau pentru a stăvili distrugerea pe mai departe, chiar dacă în același timp continuă și sistemul defrișărilor în favoarea terenurilor de cultură. Pe de altă parte problema unei exploatare raționale a pădurilor și a protecției lor o pune acum regimul austriac. Preocupări mai bine conturate în acest sens cunoaștem începînd cu ultimele două decenii ale secolului al XVIII-lea, cînd se elaborează legi, norme, ordonanțe, instrucțiuni, se instituie diverse funcții, în scopul conservării pădurilor. Atît statul cît și marii proprietari urmăreau o exploatare mai rațională a pădurilor în scopul menținerii lor ca o sursă permanentă de venit.

Regimul austriac considerînd pădurile bunuri de interes național instituie controlul administrației locale de stat asupra modului cum acestea sînt conservate și exploatate. Mărturie, în acest sens, sînt numeroasele rapoarte ale juzilor comitatului întocmite în urma inspectării pădurilor din diferite zone. Menționăm printre altele raportul judei care în anul 1785 inspectează pădurile de pe Valea Crișului Repede, cu care ocazie consemnează starea lor de conservare, proprietarii și delictele silvice săvîrșite de locuitorii din Șuncuș, Borod, Chistag și din alte localități.⁴⁴ Pe baza rapoartelor autoritatea comitatensă cerea stăpînilor luarea măsurilor necesare pentru protecția și exploatarea rațională a pădurilor. Tot în acest scop autoritățile verificau periodic

⁴³ Idem, *Fond Episcopia rom. cat. Oradea*, Acte economice, dosar 3413—3507. Funcționau următoarele oficii silvice: Agriș, Barmod, Beliu, Băița, Biharea, Cetariu, Cordău, Criștor, Cumănești, Ginta, Lunca, Lăzăreni, Nojorid, Oradea, Săldăbagiu Mic, Sintimbreu, Sinnicolaul de Munte, Tinca, Ucuriș și Vașcău.

⁴⁴ Idem, *Fond Prefectura jud. Bihor*, inv. 41, dosar 620.

modul cum este asigurată paza pădurilor, întocmindu-se astfel liste nominale cu toți paznicii de pădure din raza comitatului.

Pentru punerea în valoare a terenurilor umede, mocirloase s-a ordonat și s-au dat instrucțiuni de cultivare a plopului, salciei și aninului, specii cu creștere rapidă.⁴⁵ În comitatul Bihor s-a desfășurat o amplă acțiune pentru cultivarea acestor specii. Numeroase tabele din anii 1775—1780 redau pe plăși și localități situația acestor plantații și stadiul de creștere.⁴⁶

Între măsurile luate de Iosif al II-lea pentru reformarea societății se înscrie și ordonanța pentru îngrijirea și folosirea rațională a pădurilor din anul 1781.⁴⁷

Legat de încercările lui Iosif al II-lea de a impune nobilimea trebuie să amintim instrucțiunile date în anul 1787 pentru evaluarea pădurilor.⁴⁸ În vederea stabilirii impozitelor trebuia cunoscută situația concretă a tuturor pădurilor. Instrucțiunile dădeau indicații amănunțite de modul cum trebuie să se facă proba de apreciere a pădurii pe suprafață de cîte un iugăr din zonele de calitate diferite, ținîndu-se cont de esențele lemnoase, vîrsta arborilor, desimea pădurii etc. Se apreciau separat de pădure orice alte terenuri existente în perimetrul acesteia, cum ar fi pășunile, pămîntul arabil, apele, drumurile și locurile neproductive. Chiar dacă intențiile împăratului în ce privește impunerea nobilimii nu s-au realizat, aceste instrucțiuni au constituit un punct de plecare pentru întocmirea unor documentații detaliate despre păduri.

Un moment important în reglementarea exploatării pădurilor îl constituie normele din anul 1791 (*Norma generalis silvarum regulationis et conservationis*).⁴⁹ Se arată mai întîi importanța pădurilor și de aici necesitatea elaborării acestor norme care sînt obligatorii pentru toți proprietarii de păduri. Normele cuprind reglementări cu privire la tăiatul lemnului, curățirea locurilor libere în pădure pentru a nu împiedica creșterea noii păduri și împrejmuirea acestor locuri ca să nu poată intra animalele să distrugă lăstarii. În funcție de esențele lemnoase tari sau slabe se dau indicații pentru împădurire prin lăstărire din rădăcini sau prin sămîntă. Spre exemplu în cazul stejarului și fagului, specii care ajung mai repede la maturitate, se arată că o nouă generație de arbori crescuți din rădăcini mai rar ajung la prestața primei generații și deci este necesară sămîntă pentru a se obține aceeași calitate. În ce privește scoaterea lemnului uscate și căzute de către țărani, se prevede ca această acțiune să se facă săptămînal în anumite zile prestabilite și numai în prezența paznicilor de pădure pentru a se

⁴⁵ *Revista pădurilor*, 1973, inv. 8, p. 407.

⁴⁶ F.A.S.O., *Fond Prefectura jud. Bihor*, inv. 41, dosar 620.

⁴⁷ *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 733; C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 127—128.

⁴⁸ F.A.S.O., *Fond Episcopia rom. cat. Oradea*, Acte economice, dosar 4002.

⁴⁹ *Idem*, *Fond Prefectura jud. Bihor*, inv. 41, dosar 620.

împiedica violarea copacilor. Alte prevederi reglementează decorticierea arborilor, mai ales a cerului și teiului, pentru necesitățile diferiților meșteșugari, tăierea lemnului pentru fabricarea potasei sau pentru manufacturile de sticlă, pentru arderea cărbunilor, pășunatul animalelor în pădure, mai ales a caprelor care provocau cele mai mari pagube. Normele se referă apoi la personalul silvic necesar pentru administrarea și paza pădurilor. Paznicii de pădure să fie în număr suficient de mare pentru a putea asigura paza împotriva devastării și incendierii pădurilor. Se atrage atenția în special în cazul păstorilor, trecătorilor și a celor care frecventează cârciumile și hanurile din pădure, care de multe ori provoacă pagube prin tăierea sau arderea arborilor verzi.

Normele generale privind reglementarea și conservarea pădurilor, din anul 1791, au stat la baza organizării și administrării pădurilor din Bihor, indiferent de proprietarul lor. Stăpînii de pămînt și mai ales personalul silvic din cadrul domeniilor feudale au urmărit cunoașterea și aplicarea lor. Pe baza acestora și în urma constatărilor pe teren s-au elaborat instrucțiuni precise pentru personalul silvic al domeniilor în scopul conservării și regenerării pădurilor din diferite zone.

În anul 1802 Iosif Maximilian, inspector silvic pe domeniul episcopiei arăta că în scopul reglementării pădurilor este necesar ca inspectoratul silvic să coordoneze toate problemele silvice, să dea instrucțiunile necesare și să aibă permisiunea de a angaja atîta personal cît este nevoie și să se ocupe de salarizarea lui.⁵⁰ Mai arată, printre altele, că reglementarea pădurilor va da posibilitatea ca anual să se scoată din pădure o cantitate de lemne mai mare decît necesitățile domeniului și care se va vinde la prețuri bune, acum cînd prețurile cresc de la an la an. Propune ca lemnele pentru vînzare să se depoziteze în locuri de tîrg și la Olosig, Biharea și Salonta să se înființeze depozite de lemne. Alte propuneri se referă la asigurarea condițiilor de regenerare a pădurilor. În final inspectorul silvic asigură că dacă se vor lua toate măsurile propuse, din fiecare pădure vor rezulta anual 5 000 st. lemne pentru vînzare, pe lîngă ceea ce revine din ghindă, jir, fructe de pădure, din arderea varului, de la fierărie și huta de sticlă.

Inspectorii silvici și alți oficiali în baza normelor și instrucțiunilor în urma inspectării pădurilor din diferite zone semnalau atît constatările cît și toate măsurile care se cereau a fi luate pentru reglementarea pădurilor în scopul conservării lor și obținerii unor venituri cît mai mari.

Dintre instrucțiunile care se păstrează considerăm demne de semnalat cele date pentru inspectorii silvici în anul 1802.⁵¹ Inspectorul silvic trebuia să manifeste credință și fidelitate în îndeplinirea atribuțiilor

⁵⁰ Idem, *Fond Episcopia rom. cat. Oradea*, Acte economice, dosar 4002.

⁵¹ *Ibidem*.

lor și să fie exemplu pentru subalternii săi. Să se abțină de la orice formă de a bate, a chinui și a fi dur cu plebea mizeră. În dispozițiile date pentru subalterni trebuie să manifeste severitate, dar în așa fel încît să stimuleze capacitatea acestora nu să o suprime. Pentru conservarea și dezvoltarea pădurilor să facă propuneri și să dea rezoluțiile cele mai potrivite. Cu ocazia inspectării pădurilor este obligat să constate dacă pădurea respectivă are plan întocmit de topograf, iar el împreună cu paznicii să străbată pădurea și să o aprecieze. În descrierile de păduri trebuie să răspundă la cele 17 puncte printre care: denumirea districtului și a satului unde este situată pădurea; dacă este alodială sau colonială; dacă are mai mulți stăpini; numărul parcelelor din pădure; vîrsta arborilor; calitatea materialului lemnos și formele de întrebuințare pentru care corespunde; dacă în pădure există alte terenuri și în ce suprafață; distanța pădurilor de la locurile de tirg; dacă locuitorii satelor folosesc pădurea și în ce condiții; necesarul zilelor de muncă pentru scoaterea lemnului și curățirea locurilor goale; producția anuală de ghindă; suprafața de pădure în care se practică pășunatul și altele. Instrucțiunile se referă apoi la exploatarea parcelelor de pădure și asigurarea regenerării prin lăstari sau semințe.

În continuare textul cuprinde instrucțiuni pentru topograf în ce privește întocmirea planurilor sau schițelor pădurilor.

În ce privește asigurarea pazei pădurilor instrucțiunile prevăd cîte 2 paznici la fiecare pădure iar în cazul domeniilor mai întinse cîte doi la 2—3 păduri. Unul dintre paznici va păzi pădurea o săptămînă iar duminica o va preda celui alt paznic împreună cu tăblița pe care vor fi completate de către notar observațiile paznicului din cursul săptămînii. Paznicul care preia tăblița o predă celui mai apropiat de stațiunea sa, iar acesta adăugînd observațiile sale o predă mai departe pînă la paznicul cel mai apropiat de curator (*silvan*) sau de inspector. Astfel inspectorul silvic va fi informat săptămînal despre starea pădurilor. În săptămîna cînd nu este în funcțiune paznicul este la dispoziția oficiului economic și prestează alte munci. Paznicii sînt obligați să-i prindă pe răufăcătorii care devastează pădurea și împreună cu lemnele luate să-i ducă în arest la oficiul economic. Tot aici se evaluează și materialul sustras. Juzii locali vor întocmi o notă asupra pagubelor din pădure, care se va înainta inspectorului silvic. O treime din amenzile aplicate pentru pagubele din pădure reveneau paznicilor.

Locuitorii aveau voie să scoată lemnele căzute din pădure numai în două zile pe săptămînă după cum stabilește inspectorul silvic. Dacă vor fi găsiți în alte zile cu securile în pădure, vor fi prinși de către paznici și predați oficiului economic.

Arborii din pădure care urmau să fie tăiați pentru vînzare, pentru diferite construcții sau pentru alte întrebuințări erau însemnați cu securea de către paznici. Cei care doreau să cumpere lemne din pădure primeau de la oficiu un bon de culoare roșie (*paleta rubra*) pe

care se consemna cantitatea de lemne solicitată. Bonul îl prezenta paznicului iar acesta însemna arborii și aprecia cantitatea. Cumpărătorul preda bonul la oficiul economic unde achita suma necesară pentru cumpărarea lemnului și primea chitanța și un bon de culoare neagră (*paleta nigră*) pe care se consemna cantitatea de lemne cumpărată. Se prezenta din nou la paznic, îi preda acestuia chitanța și lua lemnurile. Bonul negru rămânea la cumpărător ca un act justificativ pentru cumpărarea lemnului. În cadrul oficiului toate bonurile se centralizau într-un jurnal, existind astfel o evidență clară a materialului lemnos vândut sau scos din pădure.

Din conținutul acestor instrucțiuni precum și din rapoartele silvice deducem o preocupare sporită pentru raționalizarea pădurilor, valorificarea cât mai eficientă a masei lemnoase, paza și regenerarea pădurilor mai ales în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Lucrarea de față, dincolo de datele legate de obligațiile feudale din zonă, include informații semnificative asupra locului și rolului pădurilor în viața satelor din Bihor ele asigurând: produse necesare traiului și materia primă suficientă pentru o diversitate de obiecte, construcții etc. Din această ultimă perspectivă urmează să se elaboreze un studiu care vine în continuarea și, implicit, completarea celui de față.

DE L'HISTOIRE DES FORÊTS DE BIHOR JUSQU'AU MILIEU DU XIXe SIÈCLE

Résumé

Les premières pages de cet ouvrage présente le contexte historique dans lequel on peut trouver les forêts de Bihor au XIe—XVIIe siècles, tout en soulignant l'importance et le rôle qu'elles ont joué dans la vie des gens de cette zone. Ensuite, en s'appuyant sur des informations documentaires, l'ouvrage signale, pour la recherche historique et ethnographique, quelques aspects de l'histoire des forêts au XVIIIe siècles et la première moitié du XIXe siècle, tels: la zone de propagation des forêts, leur état, les essences ligneuses, le droit de propriété sur les forêts, les obligations des paysans quant à l'emploi des forêts, la législation sylvicole, les moyens d'administration et d'organisation des forêts, la sécurité et d'autres. Des ouvrages à venir continueront l'étude des multiples aspects de l'histoire des forêts.

(Varum)

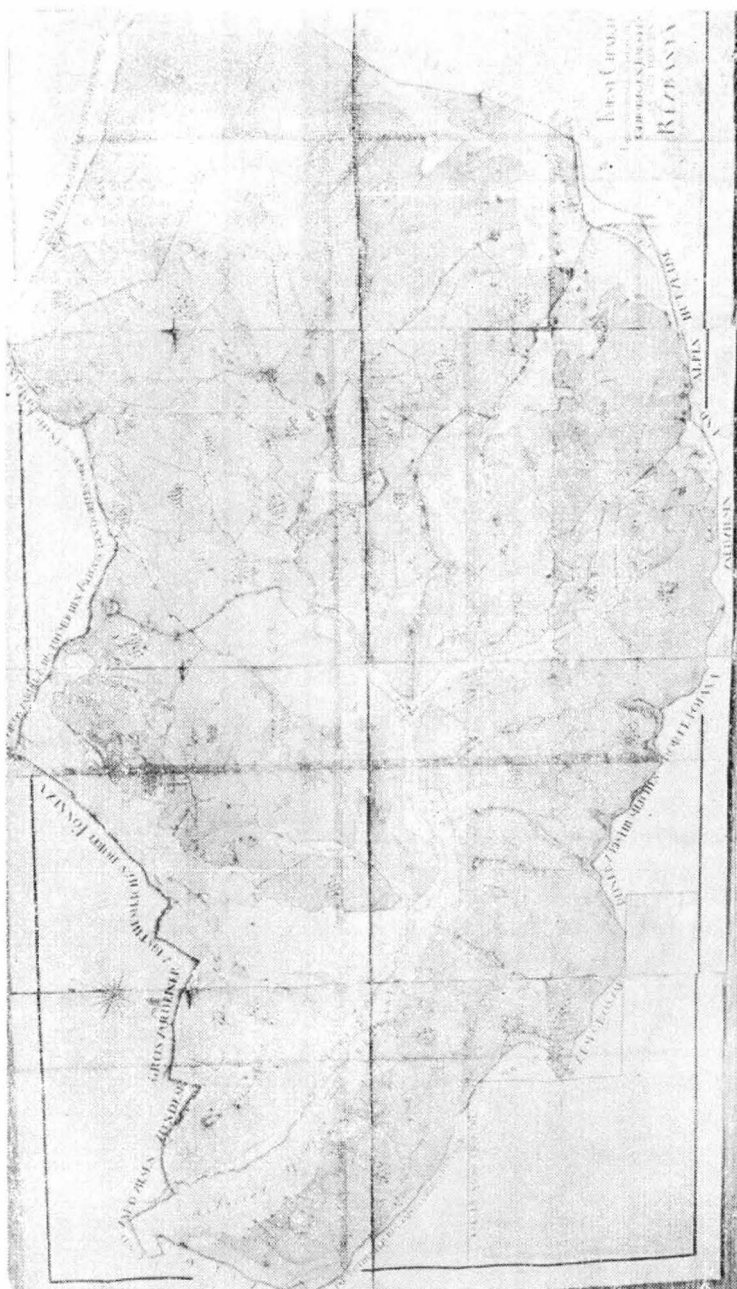
Pro Regulatione Sylvarum D. Cameralium
 D. Districtus Mladionis et D. Offo Inspectoris
 tus Cameralis ejusdem Districtus projectatum

Capitulum Sylvarum Districtus huius Cameralis
 Mladionis iuxta probabilitas Normales Simon,
 fines Septimas per nos inspectas constat
 48000. Ruga - Proventus autem summi ex ligno
 penes diametrum Calentum ex quatuor primis
 decapitulis sumis continentur, non ultra quam ad 3000 f.
 Georgii Inspectores Proventus ex una Signa, prout ad 22 d. Calculari
 potest, longe minor quam tria Mla. Calcaris primis debet, si ne
 sumi ita existeret cetero.

Cum exigitur huiusmodi Sylvarum Proventus, illa ne conijci
 potest, quam probabilitas de re ipsa irregularis nec salubris, de
 de Summis Imperialibus Regumata manipolata.

Quo tantum sunt Individua Sylvarum huius Districtus, legibus
 summe prope inabiles, necesse deponitibus, Sylvarum Exactor
 & Curator, qui in Civitate habitant. Civitatorum alioquin ex
 remanentibus Proventus ac magnam partem Valuti, nec debet esse
 de his, cum de minoribus Regumatum Regumatum deignare solentur
 Loca & Persona distractioni Substruuntur, ac quorum deprimen-
 ta; Exactor summe dealem cum vis int. Computum super Sylvarum
 de Effective contentis; Curator deceptoris, hic deceptoris invigilat,
 in quantum potest, ac in loco Dominio ex Sylvarum content. Compe,
 deale certe non deignatur, sanctissime offerendo Regulam in
 carta scriptura subscriptam, ac de minimis justitiam. Cum loci
 delectoria inter Proventus nulla sit, tanto minus inter hos de Exactor
 Circumstantes.

Ipse proinde hinc juxta vite summi Individuum ita Modis opo-
 tet, ut Mla. Cameralis Proventus ex lignis prosperare nullo
 Dominium laale una deceptoris non tantum per summa per

Harta pădurii din hotarul satului Băița la anul 1818.

